

יומא פז

משה שווערד

1. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף פז עמוד א

שנאמר הנותרים אלא שעמד להן זכות אביהם כו'. זה סותר המדרש שהביא רש"י בחומש פרשת עקב ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו זה כילוי בנים כו' ואתפלל גם בעד אהרן והועילה תפלתו לכפר מחצה ומתו ב' וב' נשארו עכ"ל דמזה מוכח אדרבה דבחסא אהרן היו כולן ראוי לישרף אי לאו תפלת משה ובלאו הכי זה המדרש סותר מה שאמרו במס' עירובין שלא מתו בני אהרן אלא משום שהורו הלכה בפני משה רבן ואיכא למ"ד שתויי יין היו והרא"ם תירץ בזה דהא והא גרמא להו וע"ש בעירובין בחידושינו:

2. תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף פז עמוד א

כמה בנים היו לאהרן כו' אלא שעמד להם זכות אביהם. ק' דהכתיב בפרשת עקב ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ופי רש"י זה כילוי בנים כו' והועילה תפלתו כו' הרי דעונש בני אהרן היה גם על מה שעשה אהרן העגל ותפלת משה הצילם והיכי קאמר הכא שזכות אביהם הצילם י"ל דתפלת משה היתה שיעשה הקב"ה בשביל אהרן וזהו תיבת גם דכתיב ואתפלל גם בעד אהרן ר"ל שהתפלל שגם בזכות אהרן ינצלו בניו והועילה תפלתו. וא"ת הא אמרינן בפרק חלק (דף קד ע"א) אבא לא מזכה ברא. י"ל שאני הכא דעיקר עונש נדב ואביהוא היה על חטא אביהם אהרן שעשה העגל ע"כ זכות אהרן הצילם א"נ הא דאמרינן אבא לא מזכה ברא היינו בלא תפלה וכן תירצו התוספות פ"ק דסוטה (דף י) גבי דוד שהביא לאבשלום לעוה"ב ע"י תפלה יע"ש ודוק:

3. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף פז עמוד א

עד סוף כל הדורות כו'. לעיל גבי זכות הצדיק ניחא שאמר שמזכין לבני בניהם עד סוף כל הדורות כדכתיב ועושה חסד לאלפים לאוהבי וגו' אבל הכא גבי רשע שאמר שמחייבין לבני בניהם עד סוף כל הדורות קשה דלא מחייבין אלא עד דור רביעי כדכתיב פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים וי"ל הא דרשעים מחייבין לבני בניהם עד סוף כו' לאו לענין עונש קאמר דהוא לא היה אלא עד דור רביעי אלא לענין יחוס קאמר דעד סוף כל הדורות זרעו של כנען הם עבדים גם אם הוא מעולה וטוב שבעבדים וראוי ליסמך כטבי עבדו של ר"ג:

4. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף פז עמוד א

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ואע"ג דאחר לימד לר"מ ויצא לתרבות רעה ואמרינן נמי ביבמות פ' בית שמאי גבי תוקע עצמו לזכר הלכה לא צריכא דאזיל וגמר לאחריני ואזלי ועבדי מהו דתימא אית ליה אגרא לדידיה קמ"ל, התם מיירי שהיה רע מתחלתו כדאמרינן ספרי מינין היו נושרין לו מחיקו.

5. רמב"ם הלכות תשובה פרק ד הלכה א

ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה, ארבעה מהן עון גדול והעושה אחד מהן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים ובכלל עון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה, (ב) והמטה את חברו מדרך טובה לרעה כגון מסית ומדיח, (ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו ממחה בידו, הואיל ובנו ברשותו אילו מיחה בו היה פורש ונמצא כמחטיאו, ובכלל עון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מיחה אלא יניחם בכשלונם, (ד) והאומר אחטא ואשוב ובכלל זה האומר אחטא ויום הכפורים מכפר.

6. לחם משנה הלכות תשובה פרק ד

... וא"כ קשה על רבינו דמשמע בגמ' דבעינן שיאמר תרי זמני אחטא ואשוב ואיך כתב דבחד סגי. וי"ל דרבינו הוקשה לו דברייתא לא הזכיר אלא פעם אחת אחטא ואשוב ובמתני' הזכיר תרתי דמשמע דבעינן תרתי. ולכך תירץ דלא פליגי דברייתא קאמרה דאין הקב"ה מספיק לו לעשות תשובה מפני גודל חטאו כמ"ש רז"ל כלומר שהקב"ה נוטל ממנו דרכי התשובה אבל לפעמים יעשה אותה ויהנה לו וכמ"ש רבינו בסוף הפ'. אבל האומר תרי זמני הוא יותר רע שלא יבא לעשות תשובה מפני שנעשית לו כהיתר מלבד שאין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי חטאו זולת זה הוא בעצמו לא יבא לעשות בשום צד שנעשה לו כהיתר, ורבינו לא הזכיר אלא פעם אחת כדברי הברייתא שמנה הכ"ד מפני שהאומר פעם אחת הוא מזה המין שאין הקב"ה מספיק ולזה כתב אין הקב"ה מספיק לו לעשות תשובה כפי גודל חטאו, אבל האומר תרי זמני אין זה מזה המין אלא שהוא בעצמו לא יעשה כדפרישית:

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו סעיף א

עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו; אפילו לא הקניטו אלא בדברים, (א) צריך (ב) לפייסו; ואם אינו מתפייס בראשונה, * (ג) א יחזור וילך פעם שנייה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים, (ד) ואם אינו

מתפייס בשלשה פעמים (ה) ב אינו זקוק לו. (מיהו יאמר אח"כ (ו) לפני י' שבקש ממנו מחילה) (מרדכי דיומא ומהרי"ל); <א> ואם הוא רבו, צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפייס. הגה: והמחול (ח) לא יהיה אכזרי מלמחול (מהרי"ל), ד <ב> אם לא שמכוון (ט) לטובת המבקש (י) מחילה (גמרא דיומא); <ג> ואם הוציא עליו שם רע, (יא) ה אינו צריך למחול לו.

8. ביאור הלכה סימן תרו סעיף א

יחזור וילך וכו' ובכל פעם וכו' - הנה מלשון הטוש"ע משמע שתיכף בפעם ראשון שמבקש מחילה יביא עמו שלשה בנ"א אבל מלשון הרמב"ם נראה דבפעם הראשון ילך בעצמו אולי ימחול לו ואח"כ ילך ג"פ ויוליך עמו ג' בני אדם [ולדבריו הא דאמר בגמרא המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר מג' פעמים שנאמר אנא שא נא ועתה שא נא היינו בבקשה שע"י אחרים וכפי הראיה שמביא הגמרא דהיה ע"י אחרים שנאמר ויצו וגו'] וכן משמע בירושלמי סוף יומא כדבריו דמתחילה צריך לילך בעצמו אליו אולי ימחול לו ואם לאו יוליך עמו אנשים עי"ש:

9. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף פז עמוד א

רב ה"ל מלתא בהדי ההוא טבחה כו'. כפרש"י שהטבח חטא לו. ודקאמר איזיל אנא לפייסיה כו' לפי דעת הטבח אמר כן וע"כ נענש הטבח שהוא חטא נגד רב והיה לו לפייסיה לרב אבל רב זלזל בכבודו לילך אצלו לפייסיה גם שזלזל ברב לקראו בשמו אבא:

10. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף פז עמוד א

קא אזיל אבא למקטל גברא. תימה לפירוש הערוך שפירש דרב היה שמו אבא כדאמרינן (חולין קל"ז ב') מאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא, ובני בבל היו קורין אותו רב לכבודו כמו בני ארץ ישראל שהיו קורין לר' יהודה הנשיא רבי, ומה שהקפיד בחולין על שקראו אבא אריכא זהו לפי שקראו בשמו, ושמואל חברו היה קורא אותו אבא בכמה מקומות כדאמרינן (שבת נ"ג א') א"כ אמר אבא לא ידע במילי דשבת כלום, זילו אמרו לי' לאבא (פסחים פ' א'), אבל רב הונא דהכא שהיה תלמידו דלגמריה ולסבריה הוה צריך היאך היה קוראהו בשמו ואמרינן מפני מה נענש גיחזי שקראו לרב בשמו, ושמא כיון דאבא משמע לי' לשון חשיבות כמו אבי אבי רכב ישראל קראו כן.

11. תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף פז עמוד א

רב הו"ל מלתא בהדי ההוא טבחה וכו' לפי האמת דהטבח הוא שחטא וזלזל לרב. קשה איך היה הולך רב לפייסו לטבח ותו דהטבח עצמו איך העיז פניו לומר לרב זיל לית לי מילתא בהדך דמשמע דרב הוא שחטא לטבח. ולכן יראה דהאמת הוא דהטבח חטא עם רב מ"מ בשעת מריבה גם רב זלזל לטבח ורב כיון דחזא דלא אתי הטבח בערב יוה"כ לשאול ממנו מחילה אמר ודאי דהטבח סובר כי אני חטאתי לו יותר ממה שהוא חטא לי ולכן הסכים רב ללכת לטבח לפייסו ורב הונא אמר אזיל אבא למקטל גברא יען כי האמת הוא דהטבח חטא עם רב אמנם רב חשש על עצמו שמא הוא החוטא ואזל לפייסי והטבח א"ל זיל לית לי מלתא בהדך דעדיין עומד במרדו ודעתו המשובש דרב חטא לו ולפי שלא פשפש במעשיו לראות אם הוא החוטא נענש ומת:

12. שפת אמת מסכת יומא דף פז עמוד ב

בגמ' איקפד ר"ח אזיל רב לגבי' כו' הא דהקפיד ר"ח אע"ג שלא הו' מחויב לחזור בשבילו, אך לפי שהחזיר לאחרים החזיר ועברו לא החזיר הוי בזיון, א"נ אף שלא הו' כדיון מה שהקפיד אזיל רב לפייסו, דהא משמע דביוה"כ איכא קפידא שיתפייס א' עם חבירו ואין נפקותא אם הצדק עמו במה שמקפיד עליו או לא מ"מ צריכין להתפייס:

13. הרא"ש על יומא פרק שמיני - סימן כד

וישיים אדם אל לבו ערב יום הכפורים לפייס כל אדם שנוטר לו איבה כדאמרינן (לעיל פז ע"ב) גבי רב דהוה ליה לרבי חנינא מילתא בהדיה אזל גביה תריסר מעלי יומא דכיפורי ולא איפייס. ואמרינן נמי התם [שם] רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחה נטר ליה תריסר ירחי דשתא ולא אתא כי מטא מעלי יומא דכיפורי אמר איזיל אנא ואפיק ליה מדעתיה **כדי שיהא לב כל ישראל שלם עם חבירו**. כדאיתא בפירקא דרבי אליעזר (פמ"ו ע"ש) ראה סמאל שלא מצא חטא בישראל ביום הכפורים ואמר רבון העולם יש לך עם אחד כמלאכי השרת. מה מלאכי השרת יחופי רגל אף ישראל יחופי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין להם קפצים כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהן אכילה ושתייה אף ישראל כן ביום הכפורים. מה מלאכי השרת שימת שלום ביניהם אף ישראל ביום הכפורים כן. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא אף ישראל כן ביום הכפורים. ומתוך מדרש זה נהגו באשכנז הרבה בני אדם שעומדים כל היום בזקיפה. ונהגו לטבול בערב יום הכפורים. ואמר רב עמרם טובל אדם בשבע שעות ומתפלל תפלת המנחה. ואמר רב סעדיה בעלייתו מלטבול מברך על הטבילה

ואין דבריו נראין בזה שלא מצינו בהש"ס רמז לטבילה זו ואין לה יסוד נביאים ולא מנהג נביאים. ולא עדיפא מערבה (סוכה מד ע"ב) דאמר ליה הביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא. ואי משום דא"ר יצחק (ר"ה טז ע"ב) חייב אדם לטהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל טומאות ואפי' מטומאת מת ולהזות עליו שלישי ושביעי. והאידנא אין לנו טהרות וכיון שאין בעלי קריין טובלין כל השנה כולה גם אין חובה לטבילה זו ואין לברך עליה אלא שנהגו העולם לטהר עצמן מקרי לתפלת יום הכפורים. וסמכו אמדרש תנחומא בפרשת ואתחנן ביום הכפורים שהם נקיים כמלאכי השרת:

• דברי ספר פחד יצחק שייכים לכאן

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו סעיף א

...ואם הוא רבו, צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפייס. הגה: והמחול (ח) לא יהיה אכזרי מלמחול אם לא שמכוון לטובת המבקש (י) מחילה (גמרא דיומא); <ג> ואם הוציא עליו שם רע, (יא) ה אינו צריך למחול לו.

15. משנה ברורה סימן תרו

(ז) רבו - אפילו אינו רבו מובהק אלא ששמע ממנו ד"ת:

(ח) לא יהא אכזרי מלמחול - דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו [ח] ואם הוא לא ירצה למחול גם לא ימחלו לו:

16. ספר איזהו מקומן

✓ מצות וידוי ערב יו"כ עם חשכה - כתב המרומי שדה דמוכח מהברייתא שעיקר מצות וידוי דאורייתא הוא קודם יוהכ"פ סמוך לחשיכה ולא ביוהכ"פ עצמו, רק חכמים תקנו להתודות גם ביוהכ"פ בכל תפילה. והטעם בזה דעיקר מצות הוידוי קודם יוהכ"פ - כשם שוידוי על הקרבן הוא סמוך לשחיטתו וריקת דמו שהוא עיקר הכפרה, כן הוידוי בערב יוהכ"פ הוא סמוך לעצם היום שמכפר.

17. תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף פז עמוד ב

ת"ר מצות וידוי ערב יוה"כ עם חשיכה פרש"י לאחר אכילה משקיבל עליו יוה"כ ע"כ והדבר ברור דרש"י בא לאפוקי פירוש הרמב"ן שכתב הר"ן בשמו ומרן הב"י סי' תרנ"ז כתב והעולם לא נהגו כהרמב"ן אמנם פה ירושלים טוב"ב נוהגים שקודם שיתפללו ערבית אומרים כל הקהל בקשתי לך אל תשוקתי שיש בה וידוי לצאת י"ח הרמב"ן וק"ל לפירוש הרמב"ן דפירש דצריך שיתודה קודם שיקבל עליו יוה"כ והוא וידוי שאינו סמוך לתפלה והיכא אשכחן שיתודה בלי תפלה והלא כל הוידויין של יוה"כ הם סמוכים לתפלה. ולפרש"י ק"ל מ"ש ואע"פ שהתודה קודם שאכל ושתה מתודה כו' ופירש רש"י קלקלה של חטא דלמה לי הך טעמא ת"ל דצריך להתודות בליל יוה"כ דעיקר הוידוי הוא ביוה"כ וראיתי דהרי"ף והרא"ש לא גרסי הכי אלא ה"ג ואע"פ שהתודה קודם שיאכל וישתה צריך שיתודה אחר שיאכל וישתה ואע"פ שהתודה ערבית כו' וזו היא גירסא נכונה לפי רש"י וסיעתו ודוק:

18. ספר איזהו מקומן

ולענין הלכה - כתב הב"י (רי"ט סי' תר"ז) דהעולם לא נהגו כדברי הרמב"ן. אולם המג"א (סק"ז) כתב בשם השל"ה שראוי להחמיר להתודות אחר אכילה קודם חשיכה כדעת הרמב"ן. וכתב המשנ"ב (סק"ט) דכן נהגו בזמנינו שאומרים אז תפילה זכה.

ישלח תחלה אמצעי וכו' ואם קשה עליו לילך בעצמו תחילה או שיודע שיותר קרוב הפיוס ע"י איש אמצעי שיתווך ביניהם יכול לעשות ע"י אמצעי. ואם אותו האיש שחטא כנגדו אינו בעיר ואין באפשרותו לבקש ממנו מחילה לא אישית ולא ע"י אמצעי (ע"י שליח או טלפון או מכתב) צריך¹¹ לקבל עליו בלבו שכשיוכל ליצור עמו קשר יפייסנו כרבעי, ויכפר לו יוה"כ. ומי שיודע בחבירו שמחל לו לגמרי, אעפ"כ¹² צריך לבקש מחילה מחבירו (בעצמו או ע"י אמצעי, וכנ"ל מהמשנ"ב) כי צריך את הכנעת בקשת המחילה כחלק מכפרתו, ויש¹³ סוברים שהעיקר הוא שירצה את חבירו, וכיון שחבירו נתרצה ללא בקשת הפוגע בו ומחל לו בלב שלם שוב אין צריך לפייסו, ומכל מקום אין¹⁴ לסמוך על זה שחבירו אומר לפני ק"ש שעל המטה הנוסח המקובל (מהגמרא) הריני מחל וכו', כיון שרבים אומרים זאת מחמת ההרגל, ואין הרבים אומרים אלא א"כ יודע בבירור שחבירו מחל לו אישית.

לבקש מחילה כשחבירו כבר מחל לו בלא שיבקש ממנו, או שאינו נמצא בעיר
ג. מ"ב סק"ב: ונכון שילך בעצמו אליו ולא

שום כושה או צער תזק לחבירו, כי השומעים דחו דבריו, אין צריך לבקש מחילה מחבירו, ואין כאן אלא עוון בין אדם למקום ויתחרט על זה ויקבל על עצמו על להבא שלא לדבר לשוה"ר.

"אבל אם חטא לחבירו בלא שחבירו ידע מזה, אבל נתגנה ע"ז, כגון שדיבר על חבירו לשון הרע והשומעים האמינו לדברים, נתגנה¹⁵ חבירו ע"ז בעיני השומעים או שנגרם לו ע"ז איזה היוק בגופו או בממונו וכדו', אפילו אין חבירו יודע מזה כלל צריך לגלות לו מה שעשה כנגדו שלא כדן ולבקש ממנו מחילה על זה עכ"ד.

אמנם בשם רבי ישראל הלגשי צ"ל מובא¹⁶ שיש לשקול הרברים במאורי צדק, כי לפעמים כמה שמבקש מחבירו מחילה, כזה טעם עובר עבירה שמצער את חבירו, כי כל זמן שחבירו אינו יודע שביו אותו ודיבר עליו לשוה"ר וכדו' אינו מצטער כלל, ולכשיש שחבירו מבקש ממנו מחילה ומפרט מה שעשה, כזה גופא מצטער ונגרם לו עגמת נפש, ולכן דעתו שראוי לבקש מחילה בסתם באופן כללי בנהוג שמבקשים זה מזה סליחה אם נעו זה בזה בלא לפרט את העבירה שעשה כנגדו ודי בכך.

אם ע"י בקשת המחילה יתגלה לחבירו שחטא כנגדו ויגרם עגמת נפש
ד. מ"ב סק"ג: ובשעת בקשת המחילה צריך לפרט מה שחטא לחבירו אם לא כשיודע שחבירו יתבייש מזה. כתב בס' חפץ חיים (כלל ה' סעי' י"ב) "מי שחטא לחבירו בלא ידיעתו, כגון שדיבר עליו לשון הרע, אבל לא נגרם מזה

